

ARKKITEHTUURIPOLIITTISTA OHJELMAA VALMISTELEVA TYÖRYHMÄ

Työryhmän kokous 6

Aika: ti 21.4.2020 klo 13–16

Paikka: Etäkokous, Skype Business -alusta

Paikalla:

Työryhmän jäsenet:

Ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö, työryhmän puheenjohtaja (*lähti klo 13.59*)

Kulttuuriasianneuvos Petra Havu, opetus- ja kulttuuriministeriö, työryhmän 1. varapuheenjohtaja

Yliarkkitehti Harri Hakaste, ympäristöministeriö, työryhmän 2. varapuheenjohtaja

Yliasiamies Markku Hedman, Rakennustietosäätiön RTS sr

Puheenjohtaja Vesa Humalisto, Arkkitehtitoimistojen liitto ATL

Professori Pekka Heikkinen, Aalto-yliopisto

Vt. museonjohtaja Reetta Heiskanen, Arkkitehtuurimuseo

Yliarkkitehti Sirkkaliisa Jetsonen, Museovirasto

Arkkitehti, varapäällikkö Anni Laurila, WSP Kaupunkiarkkitehtuuri

Toimitusjohtaja Kimmo Rönkä, Rönkä Consulting Oy

Erityisasiantuntija Olli Voutilainen, työ- ja elinkeinoministeriö

Pysyvät asiantuntijajäsenet:

Opetusneuvos Mikko Hartikainen, Opetushallitus

Tiedekeskuksen päällikkö Heikki Hepoaho, Metsähallitus

Kulttuuriasianneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö

Yliarkkitehti Niina Kilpelä, ympäristöministeriö

Erityisasiantuntija Matti Kuitinen, ympäristöministeriö (*lähti 14.18*)

Ympäristöneuvos Tuija Mikkonen, ympäristöministeriö

Sihteeristö:

Vt. toiminnanjohtaja Miina Jutila, Arkkitehtuurin tiedotuskeskus, työryhmän sihteeri

Asiantuntija Heini Lehtinen, Arkkitehtuurin tiedotuskeskus

Katja Lindroos, Urban Practice / Arkkitehtuurin tiedotuskeskus

Estyneet:

Kaupunkisuunnittelu- ja maankäyttöjohtaja Leena Rossi, Jyväskylän kaupunki

Opetusneuvos Tarmo Mykkänen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Erityisasiantuntija Pilvi Nummi, ympäristöministeriö (*etäkokoukseen liittyminen ei onnistunut*)

Kehittämispäällikkö Anne Jarva, Suomen Kuntaliitto

Neuvotteleva virkamies Anne Mattero, opetus- ja kulttuuriministeriö

Kulttuuriasianneuvos Mirva Mattila, opetus- ja kulttuuriministeriö

Puheenjohtaja Henna Helander, Suomen arkkitehtiliitto SAFA

Asialista

1. Kokouksen avaus ja edellisen kokouksen muistio

Kokous avattiin klo 13.06. Hyväksyttiin asialista.
Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja.

2. Ehdotus apoli2020-ohjelman raportin rakenteeksi

Sihteeristö esitteli ohjelman raportin rakenteen

- **Raportin alkuosa:** tiivistelmä, johdanto tai visio, ydinkäsitteistö
- **Sisällysluettelo:** lukujen otsikot kirjoitetaan substantiivin ('ilmastonmuutos') sijaan lausemuotoon (ks. alla), jolloin lukija näkee heti, mihin raportti haluaa löytää vastauksia
- **Esipuhe:** apolin funktio ja mihin sillä halutaan vaikuttaa
- **Visio:** kattava, koronan jälkeistä aikaa peilaava visio tai muutoksen voimallisuutta ja vaikutuksia peilaava visio
- **Teemat:** Apoli-työpajan teemojen myötäilemisen sijaan ohjelman raportti koostuu 5–7 ajankohtaisesta teemasta / haasteesta ja niiden merkityksestä arkkitehtuurille.
Sihteeristö ehdottaa seuraavia teemoja (lauseotsikot):
 - **A.** Arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön avulla on aktiivisesti vaikutettava hiilineutraalin yhteiskunnan toteutumiseen. (*Ilmastonmuutos*)
 - **B.** Arkkitehtuurilla tulee luoda hyvää elämää mahdollistavia ympäristöjä kaikkialle ja ratkoa niin maan sisäisistä kuin kansainvälisistä muuttoliikkeistä seuraavia haasteita. (*Muuttoliikkeet*)
 - **C.** Arkkitehtuurilla on vähennettävä eriytymisen kielteisiä vaikutuksia ja tuettava yhdenvertaisuutta ja kaikkien osallisuutta. (*Polarisaatio / segregatio*)
 - **D.** Arkkitehtuurin toimialana tulee vahvistaa elinvoimaista taloutta, kansainvälistä vuorovaikutusta ja paikallista omintakeisuutta. (*Epävakauden kasvu / resilienssi*)
 - **E.** Arkkitehtuurin itseisarvo kulttuurin rakentajana on tunnistettava ja sen kykyä vastata ympäröivästä yhteiskunnasta tuleviin kysymyksiin on uudistettava. (*Arkkitehtuurin merkitys*)
 - Haaste **F** voisi liittyä *elämäntapojen muutokseen*, työhön, asumiseen ja mm. digitalisaation vaikutuksiin. B ja C voidaan yhdistää.
 - Tavoitteet ja toimenpiteet tulevat haasteiden alle
 - Teemoja kehitetty keskustellen sihteeristön ja puheenjohtajiston kesken
- **Apoli-työkalupakki:** sisältää erilaajuisia apoli-rakenteita ja -ohjeistuksia innostamaan paikallisia apoleja; sijoitetaan raportin loppuun
- **Termistö, viitteet, lähdeluettelo:** sijoitetaan raportin loppuun
- **Apoli2020-ohjelmatyö:** mahdollisesti osio, miten apoli2020 on toteutettu

Keskustelua apoli-raportin rakenteesta

- Tarkennettiin, että raporttiin on pohdittu ajassa olevia haasteita, joihin lukija haluaisi lukea vastauksen. Todettiin, että osaamisen ja tietomäärän lisääntymisen vuoksi on luonnollista, että kokonaisuus hahmottuu eri tavoin kuin työpajan teemat
- Todettiin, että apoli-työ on mennyt huomattavasti eteenpäin edellisestä kokouksesta ja että lauseotsikointi toimii hyvin
- Todettiin, että pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan tulisi nousta esiin apolissa
- Ehdotettiin haastepohjaisen lähestymistavan sijasta / oheen mahdollisuus pohjaista lähestymistapaa, mikä mahdollistaisi positiivisen näkemyksen. Ehdotettiin vaihtoehdoksi myös perinteistä SWOT-pohjaista lähestymistapaa

Raportin äänensävy

- Kysyttiin, onko äänensävy vaatimus ('on vaikutettava') vai mahdollisuus ('arkkitehtuurilla voidaan vaikuttaa'). Esitettiin, että äänensävy voi olla kannustavampi ja pehmeämpi, mutta todettiin, että raportti saattaa tällöin menettää akuuttiuttaan. Pohdittiin, onko passiivimuoto ('voidaan') liian passiivinen; ehdotettiin aktiivista (presens) ja tavoitehakuista äänensävyä. Päätettiin jättää äänensävy vielä avoimeksi
- Todettiin, että raportti voi ottaa ratkaisuhakuisen näkökulman maailman ongelmiin. Toivottiin raportilta rohkeutta, tulevaisuusajattelua, visionäärisyyttä ja optimismisuutta. Todettiin, että apolilla on velvollisuus puhua vastuullisemman ja kauniimman ympäristön puolesta

Teemaehdotukset

- Todettiin, että teemat A–E hyvin määritelty
- Todettiin, että voidaan lisätä haaste F (*elämäntapojen muutos ja digitalisaatio*). Ehdotettiin, että teknologian näkökulma voisi sisältää myös rakentamisen prosesseja ja tuotannollisia menetelmiä
- Kysyttiin, onko haasteessa A (*ilmastonmuutos*) tavoitteena hiilineutraalius vai tulisiko ilmastonmuutoksen olla kattotavoite, johon rakentamisen hiilineutraalius vaikuttaa. Todettiin, että tavoitetta voisi käsittää kestävyiden aiheet hiilineutraaliutta laajemmin
- Todettiin, että haasteet B (*muuttoliikkeet*) ja C (*polarisaatio, segregatio*) voidaan mahdollisesti yhdistää
- Ehdotettiin, että haasteeseen E (*arkkitehtuurin merkitys*) voitaisiin sisällyttää arkkitehtuurin identiteetti-vaikutus sekä pohjoisuus ja arkkitehtuuri hyvinvoinnin rakentajana

Raportin muu sisältö

- Kannatettiin käsitteiden määrittelyä ja työkaluosiota paikallisten apolien laatimiseen
- Ehdotettiin, että ydinarvot ja syvällisiin päämääriin liittyvä tavoitteisto sisällytettäisiin johdantoon. Ehdotettiin, että johdannossa määriteltäisiin apolin aikajänne tai apolin mahdollinen uudistamisajankohta
- Todettiin, että hankkeen loppuvaiheessa toimenpiteet vastuutetaan eri tahoille
- Todettiin, että ehdotettu rakenne on saavuttanut hyväksynnän ja raportin jatkotyöstämisestä jatketaan tämän rakenteen mukaisesti

3. Teeman A (ilmastonmuutos) käsittely

Teemaa A (ilmastonmuutos) on käsitelty esimerkinomaisesti muita raportin teemoja pidemmälle. Sihteeristö esitteli ilmastonmuutos-teeman rakenteen, Harri Hakaste (YM) teeman sisällön

- Teeman A aineistoon on tuotu tavoitteita ja toimenpiteistä myös muista työpajoista kuin *Ilmasto ja resurssit* -teemaisesta työpajasta 1
- Teema rakentuu seuraavista osista:
 - **Otsikkolause**
 - **Ilmiötä tai ongelmaa kuvaava teksti:** Antaa kuvan ko. ilmiöstä
 - **Infolaatikko:** Aiheeseen liittyvät, jo käynnissä olevat hankkeet ja prosessit; mahdollinen osio
 - **Tavoitteet**
 - **Toimenpiteet**
- Päätetään myöhemmässä vaiheessa, kirjoitetaanko tavoitteet ja toimenpiteet erikseen vai rinnakkain
- Osa *Ilmasto ja resurssit* -työpajan 1 tavoitteista ja toimenpiteistä on sijoitettu muiden kuin teeman A (*ilmastonmuutos*) alle
- Harri Hakaste ja Matti Kuittinen ovat työstäneet työpajan 1 tavoitteita ja toimenpiteitä kolmen kriteerin kautta: 1) vaikutus teemaan liittyen, 2) liittymä arkkitehtuuriin, 3) ympäristöministeriössä jo käynnissä olevat hankkeet

- Mikäli tavoite- tai toimenpide-ehdotuksen mukainen hanke on jo käynnissä, sitä ei ole sisällytetty apoliin
- Tällä hetkellä teemassa A (*ilmastonmuutos*) 11 toimenpidettä, joita vielä tarkastellaan kriittisesti ja karsitaan em. kriteereiden sekä konkreettisten toteutusmahdollisuuksien mukaisesti

Keskustelua teemasta A (*ilmastonmuutos*)

- Ehdotettiin laajempia tavoitteita ja tavoitteille selkeän suomalaista näkökulmaa (rakennusperinne, kulttuuritausta)
- Ehdotettiin termin 'hiilineutraali' tilalle termiä 'ilmastoviisas'. Muistutettiin hiilinegatiivisuuden tavoitteesta hiilineutraaliuden sijaan. Todettiin, että hiilinegatiivisuus on poliittinen tavoite 2040-luvulla, mutta rakentamisen kontekstissa saattaa olla teknisesti lähes mahdoton toteuttaa, ellei mukaan samalla oteta koko Suomen maankäytön suunnittelua
- Todettiin, että apolin tulisi olla tulevaisuuteen kurkottava; pohdittiin, että kustannukset, asenteet ja rakentamisen konventiot jättävät vielä hiilineutraaliuden ja kestävyuden tavoitteet varjoonsa
- Todettiin, että arkkitehtuurilla on merkittävä rooli muutoksessa suorasta taloudesta (linear economy) kiertotalouteen (circular economy) ja että koronakriisi vahvistaa käynnissä olevia megatrendejä, kuten digitalisaatio ja rakennetun ympäristön (kriisi-)joustavuus. Apolin tulisi huomioida nämä muutokset
- Kysyttiin tavoitteiden ja toimenpiteiden numeroinnin mahdollisesta arvotauksesta; todettiin, että numerointi on sisällytetty viittausta varten, lopullinen muoto tarkentuu vielä
- Kannatettiin ehdotuksia kokonaisvaltaisemmista tavoitteista ja suomalaisesta näkökulmasta
- Muistutettiin, että purkamisen ja olemassa olevan rakennuskannan säilyttämisen, hyväksikäytön ja uudelleenkäytön tulisi nousta selkeästi esille; rakennuksen purkaminen tulisi perustella hiililaskelmin
- Todettiin, että apolissa pyritään lanseeraamaan tilankäytön hierarkiaa ja kysyttiin työryhmältä hierarkian määrittelemisestä (olemassaoleva, korjaava, rakentava) sekä toimenpiteitä
- Pyydettiin työryhmältä ehdotuksia tavoitteiden ja toimenpiteiden karsimisesta, samoin lisättävistä tavoitteista ja toimenpiteistä
- Todettiin, että teeman jatkotyöstöä jatketaan yhteistyössä Harri Hakasteen ja Matti Kuittisen kanssa ja selvitetään lisäsubstanssin tarve
- Todettiin, että muiden työpajojen aineistot sijoitetaan muiden teemojen alle ja jatkokäsitellään teemoittain; asiakirja täydentyy ja palaa työryhmän käsiteltäväksi myöhemmin

4. Apoli-työpajan 3 (Kansainvälisyys) tulokset

Sihteeristö kertoi lyhyesti työpajasta, joka järjestettiin ti 25.2.2020 klo 12–16

- Työryhmästä valmisteluun osallistui Vesa Humalisto, Heikki Lepoaho, Anne Mattero ja Olli Voutilainen
- Työpajan alustavat tulokset ovat olleet kommentoitavana Ideaseinällä 12.–31.3.2020, minkä jälkeen sihteeristö on edelleen työstänyt aihioita
- Työpaja 3 toteutettiin pienryhmissä kolmen eri yläteeman mukaisesti. Kukin pienryhmä valitsi käsiteltäväkseen mieleisiään alateemoja:

I. Kansainvälinen yhteistyö ja vuorovaikutus

- Kansainvälinen dialogi
- Kansainvälisen työskentelyn edellytykset Suomessa
- Monikulttuurisuus Suomessa
- Kansainväliset markkina-alueet
- Poikkialainen yhteistyö

- Monikansallinen sijoitustoiminta

II. Tunnettuus, kilpailukyky ja vienti

- Osaaminen ja erikoistuminen
- Vientirakenteet ja tuet
- Brändi ja markkinointi

III. Arkkitehtuuri- ja kulttuurimatkailu

- Matkailurakentaminen
- Matkailupalvelut
- Alueet ja kulttuuriympäristöt
- Verkostot ja yhteistyö

Keskustelua työpajan 3 tuloksista

- Todettiin, että monikulttuurisuus-aiheesta on noussut työpajassa vain vähän keskustelua. Ehdotetaan, että monikulttuurisuuteen liittyvistä aiheista kysytään lisäkommentteja sopivilta tahoilta. Kannatettiin ehdotusta
- Ehdotettiin, että arkkitehtikuvan monimuotoisuuden tuli nousta esille
- Keskusteltiin siitä, miten matkailua tuodaan esiin matkailun suuren hiilijalanjäljen takia. Ehdotettiin lähimatkailun näkökulmaa, keskittymistä paikalliseen vetovoimaan ja kansainvälistä arkkitehtuurista viestimistä digitaalisesti. Kannatettiin ehdotusta
- Todettiin, että covid-19-pandemia tulee ottaa huomioon jollakin tavalla ja että matkailu koskee myös esimerkiksi Venetsian arkkitehtuuribiennaalia. Muistutettiin, että covid-19-pandemia on kriisi monien kriisien rinnalla, mutta matkailun hiilijalanjälki on iso asia pitkälle tulevaisuuteen
- Ehdotettiin, että myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen huomioidaan apolissa torjumisen lisäksi. Ehdotettiin hiilineutraaliuden kokonaisvaltaista tarkastelua yksittäisten ratkaisujen sijaan sekä kestävien ratkaisujen toistettavuuden ja sovellettavuuden korostamista kilpailuissa ja pilottikohteissa. Todettiin, että kestävien ratkaisujen vienti on tärkeää koko maailmaan, ei vain EU-alueelle
- Ehdotettiin ei-arkkitehdeille suunnattua arkkitehtuurin MBA-koulutuksen toteuttamista (arkkitehtuuriin keskittyvä johdon koulutusohjelma)

5. Apoli-työpajan 4 (Kasvatus ja koulutus) teemat

Työpaja 4 järjestetään etätyöpajana 12.5.2020. Työpaja järjestetään Zoom-alustalla. Sihteeristö esitteli työpajan teemat ja alustajat.

- Työryhmästä valmisteluun osallistuvat Mikko Hartikainen, Markku Hedman, Pekka Heikkinen, Reetta Heiskanen ja Tarmo Mykkänen
- Työpajaan hankitaan ulkopuolinen teknisen tuen taho
- Työpajassa käsitellään pienryhmissä viittä alateemaa, joiden puheenjohtajina toimivat apoli-työryhmän jäsenet ja sihteeristön edustaja:

- 1) **Arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatus**, pj. Mikko Hartikainen, OPH
- 2) **Koulutus ja tutkimus**, pj. Pekka Heikkinen, Aalto-yliopisto
- 3) **Kritiikki, media ja kansalaiskeskustelu**, pj. Katja Lindroos, Urban Practice
- 4) **Arkkitehtuurikilpailut ja tulevaisuus**, pj. Markku Hedman, RTS
- 5) **Vuorovaikutus ja neuvonta**, pj. Reetta Heiskanen, Arkkitehtuurimuseo

- Jokaiseen pienryhmään osallistuu myös kirjuri (Archinfo)
- Työpajan lopuksi puheenjohtajat esittelevät lyhyesti pienryhmän keskustelun tulokset
- Verkkokomentointi (Ideaseinä) nousee aiempia työpajoja isompaan rooliin

- Työpajan alustajat:
 - Janne Pihlajaniemi, yksikön johtaja, professori, Oulun yliopisto
 - Arja-Liisa Kaasinen, yhteistyöpäällikkö, Arkkitehtuurimuseo
 - Samuli Laita, johtava asiantuntija, viestintä- ja yhteistyösuhteet, Sitra
- Todettiin, että ehdotuksia työpajaan kutsuttavista voi laittaa sähköpostitse sihteeristölle

6. Muut asiat

Työryhmän ylimääräinen kokous ke 10.6.2020 klo 13–16

Järjestetään kesäkuussa ylimääräinen työryhmän kokous covid-19-pandemian vuoksi maaliskuussa peruuntuneen kokouksen korvaamiseksi. Työryhmän kokous järjestetään ke 10.6.2020 klo 13–16 etäkokouksena. Kokouksen alusta vahvistetaan myöhemmin

7. Kokouksen päättäminen

Kokous päättyi klo 15.35.